

Elektrik Sektöründe Bilgi Eksikliği

Küçüklüğümüzden beri duyduğumuz sözlerden başta geleni herhalde “doğru söyle, saklama!” sözcükleridir. Bizim masum yaramazlıklarımızı ve sonuçlarını öğrenmek isteyen büyüklerimizin ısrarlı soruları. Bugün sanki bilgi çağındaymışız algısı var hepimizde ama bilgi kirliliği ve en önemlisi de saklı bilgilerin olması.

Açık, şeffaf ve dürüst yönetim isteriz veya yönetenler öyleyiz derler. Bununla beraber bilgiler, bence hep saklanan ama hep de açık olması için gayret gösteren toplumsal çalışmalar olagelmıştır. Örneğin; internet üzerinden bilgiye ulaşmanın yolları bir taraftan yasal hale getirilmek istenmekte ancak bir taraftan da kısıtlanmaya çalışılmaktadır.

“Enerji ve Su Kaynakları” ve bunlara bağlı olarak “Çevre”, çok önemli yaşamsal sorunlar olarak gittikçe önemini artırmaktadır. Halkın bilgi alması ve bilgilendirilmesi ile enerji verimliliği ve çevrenin korunması amacıyla bilinç düzeyinin yükseltilmesi olanaklıdır. Bilmeyen yapamaz. Tam bu noktada yatırımcıların karlarını maksimize etmeleri güdüsü ile yapmak istedikleri ve yaptıkları ile ekonomik güç odaklarının etkisindeki hükümetlerin aldığı siyasal kararlar ancak ve ancak açıkça ulaşılabilen doğru bilgilerle eleştirilebilir. Eksik bilgi veya yanlış/yanlış bilgi bizi yanlış değerlendirmelere götürür.

Elektrik sektöründe bilgiye ulaşılabilinecek makamlar ETKB, EPDK, TEDAŞ, TEİAŞ, EÜAŞ, TÜİK vb resmi kurumlar. Ancak hiçbirinden birbirini tamamlayan net bilgilere ulaşamaz. EPDK ise TEİAŞ'a havale etmiş gibi. Bu konuda www.enerji-energy sitesinden Baha Ertuğrul'un yazısı oldukça önemli noktalara değinmektedir.

“Elektrik sektörü devlet tekelinde bir kamu hizmeti olarak yerine getirilmekte iken sektör ile ilgili bilgiler doğal olarak daha dar kapsamdadır. Gerek yatırımların ve gerekse faaliyetlerin ayrıntılarının ilgili kurum ve kuruluşlar dışında başkası tarafından bilinmesine ihtiyaç duyulmamaktadır. Devlet bugün itibarıyla elektrik sektöründe sadece bir düzenleyici konumunda olup yapılan ve yapılması beklenen tüm faaliyetlerin devlet dışında katılımcılar tarafından yerine getirilmesi beklenmektedir. Elektrik enerjisinin bir serbest piyasa ürünü olarak tanımlanması ile sektördeki faaliyetlere katılımcı sayısının artması olağan olacaktır ve daha ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyulacaktır.

Türkiye elektrik sektörünün günümüzdeki ve önümüzdeki süreçte beklenen durumuna bir göz atmakta yarar bulunmaktadır. Bilindiği üzere gelişmekte olan bir ülke konumundaki Türkiye’de elektrik enerjisine olan talebin gün geçtikçe hızlı bir artış içinde olacağı önümüzdeki yıllar için beklenmektedir. Talep artış hızına bağlı olarak yeni üretim tesislerinin yapılması kaçınılmazdır. Sisteme eklenecek yeni üretim tesisleri tarafından üretilen elektrik enerjisinin tüketim noktalarına ulaştırılabilmesi için mevcut iletim ve dağıtım şebekelerinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesinin yanı sıra ilave şebeke elemanlarının da yapılması gerekecektir.

Burada asıl üzerinde duracağımız soruları soralım. Elektrik sektöründeki yıllık büyüme ne kadar olacaktır? Ne kadar yeni üretim tesisi yapılması gerekecektir? Elektrik iletim ve dağıtım tesislerine ne kadar ilave yatırım yapılması gerekecektir? Tüm bu yeni yatırımların yıllara göre gerçekleştirme gereği nasıl olacaktır?

Bu soruları yanıtlamadan önce elektrik enerjisi hakkında bir gerçeği bir kez daha vurgulamak yararlı olacaktır. Elektrik enerjisi, tüketilmesine ihtiyaç duyulduğu anda üretilmesi gereken bir üründür. Daha sonra kullanmak üzere biriktirilemez ve bazı alanlarda ihtiyaç ertelenemez. Çağdaş toplumlarda birçok alanda vazgeçilemezdir ve başka bir kaynak ile ikame edilemez.

Türkiye elektrik sektörünün önümüzdeki yakın ve orta vadede oldukça hızlı gelişeceği beklenmektedir. Bu gelişmenin sağlıklı olabilmesi için yıllara göre ne kadar yeni üretim yatırımı yapılması gerektiği ve buna bağlı olarak elektrik iletim ve dağıtım şebekesinin ne kadar güçlendirileceği nasıl anlaşılacaktır? Unutulmamalıdır ki, elektrik enerjisi yatırımları mümkün olduğunca tam zamanında yapılmalıdır. Zamanında yapılmayan yatırımlar elektrik kısıntısı veya yokluğuna neden olabilecekken gerekenden fazla yapılan yatırımlar da atıl olarak kalabilecektir.

2001 yılından bu yana sektörde olan gelişmelere paralel olarak gereken bilgiler geliştirilmiş ve katılımcılara sunulmuş mudur? Bilgiler sunulmuş ise yeterli midir? Her iki sorunun da yanıtı hayır’dır. Sektörü yakından izleyenler, bugün Türkiye elektrik sektörü ile ilgili istatistiksel bilgilerin yeterli olmadığını, en azından kullanıma yayımlanmadığını bileceklerdir. Elektrik sektörü ile ilgili yayımlanan istatistiksel bilgiler serbest piyasa uygulaması öncesinde olan bilgilerin güncellenmesinden öte gitmemektedir. Oysa, artık günümüzde elektrik sisteminin genel ve özet bilgilerinden daha çok ayrıntılı bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Yine de TEİAŞ ve TEDAŞ tarafından hazırlanıp kullanıma sunulan istatistik raporları sektörde oldukça

büyük bir boşluğu tamamladığı için takdir etmeye değerdir. Sektörde faaliyet gösteren ve sektöre girmek isteyen katılımcıların yayımlanan bu raporların çok ötesinde ayrıntılı bilgilere ihtiyacı bulunmaktadır. Ama, sektör katılımcıları acaba bu ihtiyacın ne kadar farkındadır?

Burada hemen vurgulamak gerekir ki sektörün geleceğine yönelik az da olsa bir öngörü çerçevesi çizen **TEİAŞ Kapasite Projeksiyonu Raporu oldukça büyük bir boşluğu doldurmakta, ancak ne yazık ki yine de eksik kalmaktadır. Bu raporun öngördüğü gelişme beklentilerine bağlı olarak iletim şebekesindeki güçlendirme ve genişleme ihtiyacını gösteren bir yayın ne yazık ki mevcut değildir.**

Bu bilgi eksikliğini, sektörde faaliyet gösteren ve göstermek isteyen katılımcılar tarafından fark edilmemesi gerçekten hayret vericidir. Acaba, sektör katılımcıları bilgi eksikliğini gerçekten farkında değil mi? Yoksa, bilgi olmaması onların işine mi geliyor? Bu soruların yanıtlarını ararken elektrik sektöründe son 10 yılın gelişmelerini de göz önünde bulundurmak iyi olacaktır. Yukarıda vurgulandığı gibi, Türkiye elektrik sektöründe yakın ve orta vadede oldukça belirgin büyüme beklenmektedir. Bu büyümenin büyüklüğünün hangi boyutta olacağı yönünde ayrıntılı bir bilgi kaynağı olmamasına karşın elektrik sektöründe özellikle üretim yatırımları için oldukça fazla sayıda yatırım başvurusu bulunmaktadır. Bilgiler kesin olmamakla birlikte halen 70 GW civarında yeni kapasitenin elektrik sistemine bağlanması için uygun görüş verildiği ve yaklaşık 40 GW yeni kapasite için lisans verildiği değişik ortamlarda dile getirilmekte ve yazılmaktadır. Ancak bu kadar kapasitenin ne zamana kadar ihtiyaç duyulacağı, bu kapasitenin sisteme hangi yıllarda bağlanacağı, bu kapasitenin yıllara göre bölgesel dağılımının nasıl olacağı ve bu

miktardaki kapasite sisteme dahil edildiğinde koşulların nasıl olacağı yönünde bilgi bulmak ne yazık ki mümkün değildir. Buna ek olarak, elektrik iletim ve dağıtım sisteminin yıllara göre bölgesel olarak nasıl bir gelişme göstereceği de bilinmemektedir veya biliniyorsa bile herhangi bir yerde yayımlanmamıştır. Bu kadar belirsizlik altında ve kısıtlı bilgi ile yatırımcılar bu kadar başvuruyu neden yapmaktadır? Dahası neye göre bu kadar başvuru yapılmaktadır? Sanırım yanıtlanması en önemli ancak en zor soru budur.

Sektördeki yatırımcılar önünü görecektir bilgiye ulaşmadan neden yatırım girişiminde bulunmaktadır? Gerçekte bilgi yok mu? Yoksa bilgiler herkese açılmadan sadece ulaşabilenler tarafından mı kullanılıyor?

Türkiye elektrik sektöründe piyasa yapısına geçilmesi ve devamında özelleştirme sürecinde ayrıntılı bilgi ihtiyacı artmış olması gerekir. Ancak yukarıda da vurgulanmaya çalışıldığı üzere, serbest piyasa yapısı öncesine göre bile yayımlanan bilgilerde gelişme olmadığı gibi daralma olmuştur. Bu durum sektörde yer alan ve yer almak isteyen birçok katılımcının gözünden kaçmaktadır.

Birçok yatırımcı gerçekten bilgiye ihtiyaç duymamakta mıdır? Yoksa ihtiyacı olan bilgilere uygun olmayan bazı yollardan mı ulaşmaktadır. Türkiye’de elektrik sektörünün temel yapısı TEİAŞ tarafından oluşturulduğu için elektrik sektörünün bütünü hakkında ayrıntılı bilgilerin de bu kurum tarafından derlenip kullanıcılara sunulması gerekir. **Elektrik sisteminin bütünü hakkında tüm bilgilere ulaşmak sadece sistem kullanıcılarının değil ilgisiz olan tüm vatandaşların hakkıdır.** Sektöre ilgi gösteren yatırımcılar elektrik sisteminin geleceğe yönelik gelişmeleri hakkında bilgilere sahip olmadan yatırımı girişiminde bulunuyorlarsa ileride kendilerini nasıl tehlikelerin

beklediğini hesap etmelidirler.

Normal koşullarda gereken bilgilere ulaşamayan yatırımcıların büyük belirsizliklerin olduğu alanda yatırım yapması beklenemez. Öyleyse sektör hakkında bilgiler var mıdır? Eğer var ise ve kamuya açık olarak yayımlanmıyorsa daha vahim bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu durumda da ancak bazı yöntemler ile var olan bilgilere ancak yolunu bulanların ulaşabildiği düşünülür. **Bu ise ne yazık ki hem taraflar arasında büyük bir ayrım ortaya çıkartmakta hem de etik olmayan bazı yöntemlerin hayata geçmesine neden olabilmektedir.**

Elektrik üretim tesisleri için yukarıda yaklaşık olarak verilen miktarlarda sisteme bağlantı için olumlu görüş ve lisanslama miktarı ne yazık ki ikinci durumun güçlü bir olasılık olduğunu göstermektedir.

Günümüzde, bilgilerin toplanıp derlenmesi ve ilgili taraflara eşit koşullarda sunulması çok önemlidir. Bilgilerin eksik olması veya taraflara eksik sunulması birçok sakıncanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Elektrik sektörü ile ilgili bilgilerin hazırlanıp kamuya açılmamasının tek sorumlusu olarak ilgili kamu kuruluşlarını göstermek de sanırım haksızlık olacaktır. Eğer ilgili kuruluşlar sektör ile ilgili bilgileri hazırlayıp yayınlamıyorsa sektörde faaliyet gösteren katılımcılar bu kuruluşları zorlayıcı girişimlerde bulunmalıdırlar. Değişik ortamlarda konuşulduğunda sektörde yatırım yapmak isteyen bir çok kişi bilgi eksikliğinden şikayet etmektedirler. Acaba bu şikayetçi olanlar ilgili kurumlara resmi yollardan başvuru yoluyla bilgi hazırlanmasını sağlamaya çalışmak yerine bireysel olarak sadece kendi işleri için gereken bilgileri mi elde etme yoluna gitmektedirler?

Unutulmamalı, bilgi eksikliği beraberinde bilgi ve ortam kirliliğini de getirebilmektedir.”